

Remissvar SOU 2025:111, Rättssäkerhetens pris (Ju2025/02525)

Inledning

I detta mycket omfattande slutbetänkande från den ovan nämnda utredningen behandlas flera viktiga frågor om rättsliga biträden, rättegångskostnader och andra ekonomiska villkor kopplade till rättsväsendet nu och i framtiden. De viktigaste konkreta ändringsförslagen kommenteras nedan. Universitetet tillstyrker flertalet av förslagen men avråder från några av dem.

Som en allmän utgångspunkt eftersträvar utredningen en ”mer ändamålsenlig kostnadskontroll över statens utgifter för rättsliga biträden”, samtidigt som enskildas rätt till juridiskt biträde och processuella rättigheter allmänt sett avses att stärkas. Förslagen präglas därför som helhet inte av ekonomisk njugghet, vilket är värt att framhålla.

Konkreta förslag

Något som däremot kännetecknar innehållet i betänkandet är en säregen blandning av stora, övergripande frågor och å andra sidan förslag om smärre detaljer, vars praktiska betydelse kan ifrågasättas. Till de senare hör ett förslag om att begreppet tidsspillan ska definieras i lag, som ”tid då ett rättsligt biträdes arbetstid tas i anspråk och arbete med något uppdrag eller annan uppgift inte kan utföras”. Med tanke på att detta redan torde vara den gängse definitionen av begreppet tidsspillan så kan man undra vad som egentligen uppnås genom denna nya legaldefinition, men saken kan i detta sammanhang lämnas därhän.

Mer anmärkningsvärt är då förslaget att offentliga försvarare och andra rättsliga biträden ska vara skyldiga att använda sig av en elektronisk tjänst för att lämna in kostnadsräkningar till domstol eller till Rättshjälpsnämnden. Det är naturligtvis utmärkt att en sådan elektronisk tjänst erbjuds, men inslaget av tvång är här svårsmält. De ombud som vill fortsätta att lämna kostnadsräkningar på papper ska naturligtvis ha kvar denna möjlighet även om det leder till visst administrativt merarbete för de domstolar och myndigheter som mottar räkningen i fråga. Alla integritetsaspekter på förslaget framstår för övrigt inte som utredda; åtskilliga klienter kan tänkas ha synpunkter på att uppgifter som indirekt handlar om dem kommer att lagras elektroniskt. Att alla utlägg alltjämt ska stärkas genom verifikationer är däremot självklart och bra. Det är också välkommet att tings- och hovrätter i brottmål ska kunna pröva ersättningsfrågor utan nämndemäns medverkan.

Vad gäller ett annat av utredningens uppdrag, att ge förslag som kan stärka förtroendet för advokatkåren, lämnas endast ett antal förslag till Advokatsamfundet för vidare hantering. Förslagen som sådana förefaller i huvudsak kloka, men huruvida Advokatsamfundet kommer att ta upp denna fråga från utredningen kastade handske återstår att se. Kanske hade man här förväntat sig något skarpare och tuffare samt tydligare åtgärder.

Om vi så kommer till de mer ambitiösa och strukturellt genomgripande förslagen så föreslås bland annat en utvidgad rätt till målsägandebiträde för målsägande i brottmål samt rätt till ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål, dvs mål inför förvaltningsdomstol. En sådan rätt finns i normalfallet inte i dag, vilket kan strida mot art. 6 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter och

rätten till en rättvis rättegång i 2 kap. 11 § Regeringsformen.¹ Förslaget innebär dels att en enskild part som vinner ett mål mot det allmänna har rätt till ersättning för befogade rättegångskostnader, dels att en allmän part även vid en annan utgång ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnader, om det framstår som oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaderna.

Dessa mer principiella förslag tillstyrks med eftertryck. Universitetet har heller inga invändningar mot övriga förslag, utöver vad som anförts ovan.

Remissvaret har utarbetats av professor Joakim Nergelius.

¹ Se dom i målet HFD 2022:10.